

Brocki, Zygmunt

"Podlasie czy Podlasze?", Stanisław Rospond, [w:] "Poradnik Językowy" 1970 : [recenzja]

Rocznik Mazowiecki 7, 350

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

1795—1867 i 1914—1939) otrzymaliśmy naukowe opracowanie dziejów miasta, będące zarazem próbą syntezy. To nie tylko uporządkowany zbiór faktów, to również podręcznik umożliwiający rozwiązywanie problemów dnia dzisiejszego i ułatwiający spojrzenie w przyszłość. Przy tych wszystkich wa-

lorach zastanawia obojętność, z jaką przyjęto publikację w tym środowisku, dla którego była przede wszystkim przeznaczona — wśród władz, instytucji kulturalnych i oświatowych oraz mieszkańców powiatu piaseczyńskiego.

Aleksander Kociszewski

Stanisław Rospond, *Podlasie czy Podlasze?* „Poradnik Językowy”, 1970, s. 10, s. 290—296.

Od XVI w. znana jest forma *Podlasze* dla obszaru obecnie nazywanego *Podlasiem*, a określanego też niegdyś nazwą *Polesie*. Która z tych form jest pierwotna, a która wtórna? W wymienionym artykule prof. Stanisław Rospond wywodzi, że pierwotnie było *Polesie*, *Podlesie*, a wtórnie *Podlasze*, wreszcie *Podlasie*. Najdawniejsza forma *Polesie*, od *polesie*, co znaczyło: teren ciągnący się wzdłuż lasów, należała do bardzo często używanych. Obok niej było *Podlesie* z bardziej wyrazistym przedrostkiem *pod-*, spełniającym funkcję podobną do *po-*; *podlesie* znaczyło teren pod lasami, przy lasach. Dwujęzyczna ludność tego obszaru — pisze dalej prof. Rospond — przyjęła tę nazwę na sposób białoruski, mianowicie poprzez wymianę *ś* ↔ *š* i akanie (nieakcentowane *e* jak *a*) powstało *Podlaše*, to zaś z kolei skojarzono z *Lachami* „Polakami” i stąd objaśnienie tego choronimu jako „kraj pod Lachami, przy Lachach” (jak np. Marcin Bielski, choć kronikarz ten daje również wywód od *las*: „Podlasze abo od lasów gęstych, abo też stąd nazwane, iż jest Lachom abo Polakom przyległe”). Natomiast gdyby przyjmując jako pierwotną postać *Podlasze*, to wówczas jak wytłumaczyć powstanie wtórnej formy *Polesie*, *Podlesie*? — pyta autor.

Sporo miejsca Rospond poświęca również XIII-wiecznemu zapisowi *Po-*

lexia, *Pollexiani*, *Polesitae*. Jednym zdaniem przypomina, że identyfikację *Polexia*, *Pollexiani* z późniejszym *Podlasiem* przeprowadził już Lubor Niederle w 1924 r., następnie zaś wskazuje, że Jerzy Nalepa w książce „Jaćwiegowie. Nazwa i lokalizacja” (Białystok 1964) dał etymologię **Po-lek-sia*, pochodzącą od wyrazu — *lek*, a więc przeprowadził formę „trudną do przyjęcia i zlokalizowania”, jak określa prof. Rospond. Dla Nalepy jest to nazwa kraju leżącego nad *Łkiem* (dzis. *Łtkiem*). Rospond zaś powiada, że choć niewątpliwie „siedziby Jaćwięży sięgały w głąb Mazowsza i Podlasia, ale nie można identyfikować Jaćwięży z Podlasianami (dok. *Pollexianami*)”. Zaznacza dalej, że Nalepa w cytowanej książce zapowiedział przeprowadzenie w odrębnym artykule kompletniejszej lingwistycznej i historycznej analizy nazwy *Polexia* i *Pollexiani*.

Jednak artykułem tym Rospond się nie zajmuje, ani go nie wymienia; jest to praca: „Połeksanie (*Pollexiani* — plemię jaćwieskie u północno-wschodnich granic Polski”. „Rocznik Białostocki”, 1966, t. VII, druk 1968 (zob. o niej „Acta Baltico-Slavica”, 1970, t. VII). W tym fragmencie swego artykułu, gdzie pisze o nazwie *Polexia*, prof. Rospond koncentruje się tylko na objaśnieniu funkcji łaćwińskiego znaku *x* w dokumentach, kronikach i tekstach staropolskich.

Zygmunt Brocki